ВЫЗВАЛЕННЕ БЕЛАРУСІ

□□□

П. ПАНАМАРЭНКА

Старшыня Совета Народных Камісараў Беларускай ССР

□□□

I.

Беларускі народ перажывае гістарычныя дні свайго вызвалення з-пад гнёту нямецкай акупацыі. Доблесная Чырвоная Армія, за небывала кароткі тэрмін разграміўшы нямецкі фронт, прарваўшы лінію яго абароны, знішчае і нястрымна гоніць нямецка-фашысцкія орды з Беларусі.

Ужо вызвалены гарады Гомель. Мозыр, Віцебск, Магілёў, Вілейка, Полацк, буйныя гарады і чыгуначныя вузлы Беларусі Орша, Барысаў, Бабруйск, Жлобін, Слуцк, Лепель, Асіповічы і тысячы насялёных пунктаў. 3 ліпеня Чырвоная Армія вызваліла ад нямецкіх захопнікаў Мінск — сталіцу Совецкай Беларусі, яе адміністрацыйны, палітычны і культурны цэнтр, горад працы і навукі, горад, любімы ўсімі беларусамі.

У суровыя дні пачатку вайны, у пераломны момант у жыцці совецкай дзяржавы таварыш Сталін у гістарычным выступленні па радыё 3 ліпеня 1941 года заклікаў народы Совецкага Саюза да мабілізацыі ўсіх сваіх сіл для дасягнення перамогі над ворагам. Па сталінскаму закліку беларускі народ узняўся на барацьбу і абарону сваёй Радзімы. Вызваленне сталіцы Совецкай Беларусі адбылося ў дзень трохгоддзя гістарычнай прамовы таварыша Сталіна. Гэты дзень з'яўляецца днём вялікай урачыстасці беларускага народа.

Насельніцтва вызваляемых ад нямецкіх захопнікаў беларускіх сёл, вёсак і гарадоў з невыказнай радасцю і шчасцем сустракае сваю вызваліцельніцу родную Чырвоную Армію.

Наступленне Чырвонай Арміі па землях Беларусі адбываецца ва ўмовах велізарнага ўсенароднага ўздыму і актыўнай паўсямеснай падтрымкі наступаючых войск беларускім народам, арміяй беларускіх партызан.

Мноства нямецкіх салдат і афіцэраў упякло па палях і лясах, ратуючыся ад імклівага наступаючай Чырвонай Арміі. Сотні тысяч беларускіх мужчын, жанчын і падлеткаў, узброіўшыся чым толькі можна, ловяць і знішчаюць немцаў або захопліваюць іх у палон. На ўсёй тэрыторыі Беларусі ідуць бесперапынныя баі і сутычкі. З жахам хаваюцца немцы ў балотах, ярах, пераапранаюцца, залязаюць ва ўсе шчыліны, ратуючыся ад Чырвонай Арміі, ад сялянскіх віл і сякер, ад партызанскіх аўтаматаў. Ва ўсю моц разгарнулася «дубіна народнай вайны» і б'е захопнікаў да іх апошняга ўздыху. Насельніцтва ўсюды аказвае дапамогу наступаючым часцям Чырвонай Арміі, у якасці праважатых указвае мінныя палі, перавозіць байцоў і камандзіраў праз рэкі, будуе пераправы.

Сотні тысяч людзей вышлі для аднаўлення чыгунак, шасейных дарог і мастоў. Любоўю і клопатамі ўсюды акружаюцца раненыя байцы і афіцэры. Насельніцтва вызваляемых раёнаў з велізарным патрыятычным уздымам ідзе ў рады Чырвонай Арміі, каб у яе радах са зброяй у руках канчаткова ачысціць ад захопнікаў сваю зямлю і дабіць фашысцкага звера ў яго бярлозе.

II.

Тры гады чорная ноч нямецкай акупацыі вісела над Беларуссю. Не змерыць пакуты беларускага народа, вялікія страты яго.

Крывавыя нямецкія каты прынеслі з сабой у Беларусь смерць і прыгнёт, здзекі над жаночай чэсцю, шыбеніцы, публічныя дамы, засценкі гестапо, анямечванне, разбурылі і зняславілі помнікі і творы нацыянальнай культуры. Гітлераўцы прадсталі перад нашым народам, як ланцужныя сабакі разбойніцкага германскага імперыялізма, як рэакцыянеры і цемрашалы, каты і забойцы, душыцелі свабоды, як смяротэльныя ворагі працоўных. У Беларусі адносіны гітлераўцаў да насельніцтва па сваёй агіднасці, звярынай жорсткасці перавышаюць усё, што ведалі да гэтага часу: масавыя забойствы мірнага насельніцтва і угон на катаргу ў Германію, знішчэнне гарадоў і вёсак, разбурэнне і абрабаванне народа мелі асабліва масавы і сістэматычны характар.

Ніколі яшчэ за ўсю сваю нацыянальную гісторыю беларускі народ не быў пад такой страшэннай небяспекай поўнага знішчэння, як у дні нямецкай акупацыі. Справа ішла ў поўным сэнсе аб жыцці і смерці нацыі.

Сляды страшэнных злачынстваў гітлераўцаў у Беларусі сустракае на сваім шляху Чырвоная Армія. Многія паселішчы, рабны і гарады, якія найбольш пацярпелі ад акупацыі, уяўляюць сабой малюнак страшэннага спусташэння. У Лельчыцкім раёне, Палескай вобласці, немцамі забіта 8.000 мірных жыхароў і 3.800 пагнана ў Германію. З 7.562 дамоў у раёне ўцалела толькі 32. Астатнія спалены і ўзарваны захопнікамі.

У горадзе Віцебску засталося 800 чалавек насельніцтва. У горадзе Жлобіне, які разбураны дашчэнту, жыхароў зусім няма. Мінск, разбураны і знявечаны захопнікамі, акружаны з усіх бакоў масавымі магіламі ды ірвамі, запоўненымі ахвярамі захопнікаў. 120.000 чалавек забіта і закатавана немцамі ў Мінску. Сярод іх мірныя жыхары Мінска, ваеннапалонныя і прывезеныя ў мінскае гэто некалькі дзесяткаў тысяч гамбургскіх яўрэяў.

Няма ні аднаго раёна Беларусі, дзе-б не было безлічы ахвяр нямецкай акупацыі і масавых разбурэнняў. У 40 вызваленых раёнах Беларусі захопнікамі спалена і ўзарвана 209.000 жылых дамоў і жылых пабудоў, у тым ліку 120.107 двароў калгаснікаў.

Немцы паўсюды разбуралі школы, бальніцы, тэатры, клубы, хаты-чытальні. Яны зрабавалі і знішчылі грамадскі здабытак: пабудовы, інвентар, жывёлу. Знішчылі ўсе МТС, зрабавалі набытак калгаснікаў, рабочых і служачых.

Беларускі народ не забудзе і не даруе нямецка-фашысцкім катам іх злачынстваў. Не забудзе па-зверску закатаваных бацькоў, братоў, жонак, матак, зняслаўленых і закатаваных дзяўчат і растаптаных дзяцей. Не забудзе разбураных гарадоў, разгромленых калгасаў і спаленых калгасных хат. Не забудзе, не даруе і прымусіць іх трымаць адказ за ўсе злачынствы.

Народ знойдзе катаў, куды-б яны ні схаваліся. Яны не ўцякуць ад суда народа, як не ўцёк бабруйскі камендант генерал Гаман, які знішчыў у Бабруйску 19.000 чалавек. Перад адступленнем па яго загаду раскопваліся магілы, вымаліся і спальваліся трупы расстраляных, каб захаваць сляды крывавых злачынстваў немцаў. Гэты кат узяты ў палон нашымі войскамі.

Урад Совецкай Беларусі мае неабвержныя доказы крывавых злачынстваў нямецкіх захопнікаў, тысячы сведак, фатаграфій, дакументаў нямецкага камандавання, якія выкрываюць захопнікаў у страшэнных злачынствах. Гэтыя матэрыялы дапамогуць поўнасцю выкрыць перад усім светам і гісторыяй звярыны твар германскага фашызма. Гэтыя матэрыялы прадстаўляюцца саюзнаму ўраду для далучэння іх да абвінаваўчага матэрыялу супроць гітлераўскіх разбойнікаў.

III.

Ніякія зверствы і правакацыі нямецкіх захопнікаў не здолелі зламаць волю беларускага народа, не здолелі раскалоць яго адзінства. Усе цяжкасці і выпрабаванні вайны перанёс наш народ і застаўся непахісным, адданым сваёй совецкай Радзіме.

Ніколі яшчэ ў гісторыі адзінства беларускага народа і яго згуртаванасць вакол большэвіцкай партыі, вакол правадыра народаў таварыша Сталіна не былі такія моцныя, як цяпер.

Беларускі народ, ахоплены непрымірымай нянавісцю да душыцеляў свабоды, разбуральнікаў беларускай дзяржавы — нямецкіх захопнікаў, па першаму закліку нашай большэвіцкай партыі, таварыша Сталіна ўзняўся на абарону сваёй совецкай Радзімы.

Беларускі народ, які прыняў на сябе ўдары захопнікаў з першых дзён вайны, дастойна адказаў на гэтыя ўдары.

Неўміручай славай пакрылі сябе пагранічныя войскі. Яны першыя твар у твар сустрэлі пераважныя па колькасці варожыя сілы. Жменькі герояў стрымлівалі цэлыя палкі і дывізіі да разгортвання часцей Чырвонай Арміі. Вечнай славай пакрылі сябе войскі Чырвонай Арміі, якія абаранялі Мінск, Магілёў, Гомель, Полацк, Брэсцкую крэпасць. 17 дзён змагаліся доблесныя байцы і камандзіры, акружаныя ворагам у Брэсцкай крэпасці. Яны загінулі слаўнай смерцю герояў, але не здаліся ворагу. Неўміручай славай пакрыла свой сцяг сотая ордэна Леніна і Чырвонага Сцягу дывізія, якая абараняла Мінск супроць танкавых злучэнняў ворага.

Народнае апалчэнне гарадоў Беларусі, якое ўзнікла ў першыя дні вайны, не зняславіла сваёй зямлі. У радасныя дні вялікіх перамог і пасля вайны беларускі народ ніколі не забудзе сваіх герояў, якія загінулі смерцю храбрых, абараняючы кожную пядзь роднай зямлі супроць азвярэлага ворага.

Сотні тысяч беларусаў змагаюцца на ўсіх франтах Вялікай Айчыннай вайны пляча ў пляча з рускімі і іншымі народамі совецкай краіны.

Беларускі народ у тыле ворага паўсюды разгарнуў бязлітасную партызанскую вайну з нямецкімі захопнікамі і вядзе яе з першага дня вайны з усё нарастаючай сілай. Партызанская вайна прыняла ўсенародны характар, вырасла ў грозную сілу, з'явілася адной з важнейшых умоў разгрому ворага.

На Беларусі дзейнічаюць сотні партызанскіх атрадаў і злучэнняў, якія налічваюць у сваіх радах больш 240.000 партызан. Апрача таго, з пачатку вайны ў Беларусі злучыліся з часцямі Чырвонай Арміі атрады і злучэнні, якія налічваюць 62.547 партызан.

На працягу трох год партызаны вядуць бязлітасную вайну супроць захопнікаў, знішчаючы салдат, афіцэраў, генералаў, чыноўнікаў ворага і іх прыхвасняў, громячы штабы і камунікацыі, зрываючы ўсе ваенныя, палітычныя і гаспадарчыя мерапрыемствы ворага, ратуючы насельніцтва ад знішчэння і ўгону на катаргу.

Найвялікшае ваеннае і палітычнае значэнне партызанскага руху на Беларусі заключаецца ў тым, што нямецкая армія пад ударамі партызан знаходзілася ўвесь час у напружанай, варожай абстаноўцы, ва ўмовах бесперапыннага парушэння падвозу і сувязі. Гэта знясільвала нямецкую армію, адцягваючы вялікія сілы для аховы камунікацый, мастоў, складаў, майстэрань, лазарэтаў і г. д. Не было ніводнай установы, прадпрыемства нямецкай арміі, якое можна было пакінуць без аховы. Часці Чырвонай Арміі, якія ідуць на захад, бачаць, што ў Беларусі кожная чыгуначная будка, кожны масток, кожны пераезд акружаны дротам, дзотамі, ператвораны немцамі ва ўмацаванні.

Важнейшае ваеннае і палітычнае значэнне ўсенароднага партызанскага руху на Беларусі заключаецца ў тым, што беларускі народ сваёй масавай барацьбой, непрымірымасцю да нямецкіх захопнікаў са свайго боку зрабіў усё для таго, каб падрыхтаваць умовы для найбольш паспяховага наступлення Чырвонай Арміі і разгрому ворага на ўсёй тэрыторыі Беларусі.

Важнейшая асаблівасць партызанскага руху Вялікай Айчыннай вайны заключаецца ў тым, што дзякуючы арганізацыі сувязі і адзінаму кіраўніцтву была магчымасць у неабходных умовах наносіць па найбольш адчувальных аб'ектах праціўніка адначасовыя ўдары вялікімі партызанскімі сіламі.

Найбольш выдатнымі ў гэтым сэнсе аперацыямі былі паўсямесныя ўдары па варожых камунікацыях метадам так званай «рэйкавай вайны», якія праводзіліся па адзінаму плану. З мэтай аказання дапамогі наступаючым войскам Чырвонай Арміі ў першых лічбах жніўня 1943 года шматлікія партызанскія атрады па раней распрацаванаму плану перабілі ахову, авалодалі перагонамі чыгункі і ўзарвалі за дзве ночы на ўсіх лініях 36.000 рэек. Працягваючы аперацыі, партызаны за жнівень узарвалі 120.800 рэек.

Удар быў настолькі шырокі, паўсямесны і ашаламляючы, што вывеў са строю многія чыгуначныя лініі.

Сярод германскіх чыгуначнікаў, часцей аховы і паліцэйскіх часцей панавала разгубленасць. Ніякіх сіл не хапала, каб адбіць удары партызан на ўсіх перагонах і напрамках. Камандзір корпуса войск аховы цэнтральнай армейскай групы ў дакуменце № 1721 ад 31 жніўня 1943 года пісаў у стаўку германскага камандавання:

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў будынку бібліятэкі